

Annus Irén

Az Utolsó Napok Szentjeinek

Jézus Krisztus Egyháza

Bevezetés

Az 1990-es években Magyarország egyre több városában tűntek fel egy addig ismeretlen közösség tagjai. Mindig kettesével járták az utcákat; a nők szerényen öltözködtek, egyszerű ruhákat viseltek, a férfiak pedig fehér vassal inget, nyakkendőt és sötét öltönyt hordtak, hátukon az elmaradhatatlan hátizsákkal. És mindenki ruháján viselte a névtábláját is: a férfiak az angol „elder,” a nők a „sister” megszólításra hallgattak. Senkit nem állítottak meg az utcán, nem próbáltak pénzt gyűjteni, és nem álltak ki prédikálni a forgalmas terek közepére, hanem házról házra jártak, becsöngettek, és udvariasan érdeklődtek, hogy a háziak hallottak-e már egyházukról: Az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyházáról.

Az egyház története

Az egyház modern kori története a múlt század első felére nyúlik vissza. Az Egyesült Államok több részén ekkor zajlott a „Második nagy ébredés” néven közismert vallási megújítási folyamat, melynek egyik központja New York Állam északnyugati része volt. Különböző felekezetek, új vallási csoportok képviselői hirdették nézeteiket, és próbálták megteríteni a helyi lakosokat és a nyugatra tartó átutazókat.

Ide költözött szüleivel tíz éves korában az a Joseph Smith, aki az utolsó napi szentek egyházát megszervezte. Smith 1805. december 23-án született Vermont Államban, egyszerű szülők gyermekeként. 1815-ben családja a New York állambeli Palmyraba költözött. Tizenöt éves volt, amikor egyik nap kiment az erdőbe Istenhez fohászolni, hogy megtudja tőle, a sok egyház közül melyik az igazi. Imájára két alak jelent meg előtte: Isten, az Atya és az ő fia, Jézus Krisztus. Elmondták a fiatal Josephnek, hogy egyik vallási

csoport sem képviseli az igaz hitet, s azt tanácsolták, ne csatlakozzon egyik-hez sem, hanem várjon egy újabb jelre.

Joseph így tett. És a jel három évvel később érkezett: egy éjszaka egy Moroni nevű angyal jelent meg előtte, aki mesélt neki egy aranytáblákra vésett könyvről, amit a közeli Cumorah-dombon egy titkos barlangban rejtettek el. Az új egyiptomi nyelven íródott könyvet tartalmazó táblák 1827. szeptember 22-én jutottak Joseph Smith birtokába, aki hamarosan elkezdte a szöveg fordítását két látókö, az Urim és a Thummin segítségével. A könyv „Istennek Amerika őslakóival való dolgait írja le, és mint a Biblia, az örökévaló evangélium teljességét is tartalmazza” (*Mormon Könyve*, Bevezetés). A fordítás a *Mormon Könyve: Egy másik bizonyosság Jézus Krisztusról* címen jelent meg 1830. március 26-án.

Néhány nappal később, április 6-án a New York állambeli Fayette városában Joseph Smith megszervezte Az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyházát – népszerű nevén a Mormon Egyházat, amelynek központja jelenleg az Utah állambeli Salt Lake City-ben van. A szentek az alapítást az ősi krisztusi egyház evilági visszaállításának tekintik, amin keresztül lehetőségük nyílik az evangélium teljességének befogadására és így arra, hogy igazi keresztény életet éljenek, felkészülve Jézus második eljövételére. Habár több korabeli felekezet vallotta Jézus közeli visszatérését, egyéb kérdésekben olyan jelentős volt a különbség közöttük és az utolsó napi szentek között, hogy a szentek számára a következő évek üldöztetéssel és vándorlással teltek.

A legnagyobb különbséget a többnejűség gyakorlása jelentette, amelyről Smith már 1831-ben kapott kinyilatkoztatást, ám az egyháztagok egy része hivatalosan csak 1852–1890 között gyakorolta. Más felekezetek tagjai elutasították a halottakért végzett keresztelések gyakorlatát is, ami azon a mormon hiten alapul, hogy az üdvözülés lehetőségét minden lélek számára meg kell adni – annak is, akinek életében ez nem adatott meg. Egyéb hitbéli különbségek mellett – mint például ember istenné válásának vagy Jézus fogantatásának kérdése – a történeti források (a legfontosabbak listáját lásd Arrington és Bitton 1992:59–60) felhívják a figyelmet a szentek és a nem mormon amerikai lakosok közötti társadalmi különbségekre is: a szentek egységét, feltétel nélküli odaadását és engedelmességét, valamint az egyház ebből eredő erejét és sikerét is többen említik a folyamatos torzalkodások okaként (pl. Zala 1985, Arrington és Bitton 1992, Stegner 1981, Whalen 1964).

A szentek vándorlása már Joseph Smith prófétaága alatt megkezdődött. Nyugati irányba indultak el: először az ohioi Kirtlandban telepedtek le, majd Missouri Államban alapították meg Independence városát, néhány évvel

később pedig Illinois Államban Nauvoo-t. Itt rongálták meg a főleg mormon vallású tagokból álló városi tanács parancsára 1844 júniusában egy el-lenséges hangú újság nyomdáját, amiért letartóztatták Joseph Smith-t test-vérével, Hyrummal együtt. A két rabot a szomszédos Carthage városának börtönébe szállították, ahová két héttel később betört egy csoport feldühö-dött helybéli, és megölte a testvérpárt. 1844. június 24-ét írtak akkor.

A próféta halála után Brigham Young, az „Amerikai Mózes” néven köz-ismert elnök vette át az egyház irányítását. Vezetése alatt a szentek az Egye-sült Államoktól akkor független területre, a Nagy Sós-tó környékére vándoroltak, ahol megalapították saját birodalmukat. Miközben számban és va-gyonban egyaránt gyarapodtak, kemény munkával átalakították a területet: termővé tették a földet, kiépítettek egy kiterjedt öntözőrendszert, ezzel meg-teremtve virágzó mezőgazdaságuk alapjait; házakat építettek, városokat ala-pítottak, helyi ipart fejlesztettek, melyről részletesen írt Arrington (2005), Arrington et al. (1992), Leone (1979). Hatalmas erőfeszítéseik eredménye-ként a kihalt területet virágzó kultúrává változtatták.

Habár voltak véleménykülönbségek a mormon Utah és az Egyesült Álla-mok között, a szentek nem válhattak teljesen függetlenné, hiszen a Nagy Sós-tó vidéke az Egyesült Államok érdekszféráján belül húzódott. Hamaro-san nyilvánvalóvá vált, hogy az USA egyik államként kell csatlakozniuk a federációhoz, amelynek legfontosabb akadálya a többnejűség gyakorlása volt. Azonban 1890-ben az akkori elnök, Wilford Woodruff isteni kinyilat-koztatás eredményeként tiltotta meg a szenteknek a többnejűség gyakorlá-sának fenntartását. Így két évvel később a mormonok országa Utah néven az Egyesült Államok tagállama lett.

Az egyház huszadik századi történetét egyrészt a világméretű terjeszke-dés, másrészt az amerikai társadalomba való asszimilálódás jellemezte. Becslések szerint az egyház az Egyesült Államok egyik legnagyobb gazda-sági szerveződését hozta létre, melyekről többek között szól Heinerman és Shupe (1985), valamint Gottlieb és Wiley (1986). Családcentrikus életmód-juk, humanitárius tevékenységük, vallási toleranciájuk, megbízhatóságuk és elhivatottságuk miatt egyre többen fogadták el őket. Az egyház sikerét gyors növekedése is jelzi: misszionárius tevékenységük eredményeként az egyház a világ egyik legdinamikusabban fejlődő vallási közössége lett. A 2005-ben 12,5 millió tagot számláló Mormon Egyházban közel 52 ezer teljes-idejű misszionárius szolgált a világ számtalan országában.

Az egyház tanításai és gyakorlatai

Az egyház tanításainak forrásai a szentírások: (1) a *Biblia*; (2) a *Mormon Könyve*; (3) a *Tanok és Szövetségek*, amely „isteni kinyilatkoztatásoknak és sugalmazott kijelentéseknek a gyűjteménye, amely[et] Isten országának a földön való megalapítására és szabályozására adott az utolsó napokban” (*Tanok és Szövetségek*, Magyarázó bevezetés); és (4) az *Igazgyöngy*, amely Joseph Smithnek a mormon hittel és tanításokkal kapcsolatos írásainak válogatott gyűjteménye. Az *Igazgyöngy* tartalmazza „Hittételek” címen az egyház alapvető, önmeghatározó tanítételeit, amelyeket 1842-ben Joseph Smith a következő 13 pontban fogalmazott meg:

1. Hiszünk Istenben, az Örökkévaló Atyában és az ő Fiában, Jézus Krisztusban és a Szentléleekben.
2. Hiszünk, hogy az emberek saját bűneik, nem pedig Ádám vétke miatt bűnhődnek.
3. Hiszünk, hogy Krisztus engesztelő áldozata révén minden ember üdvözülhet, ha az evangélium törvényeinek engedelmeskedik és szertartásaiban részesül.
4. Hiszünk, hogy az evangélium alapvető tételei és szertartásai a következők: első: hit az Úr Jézus Krisztusban; második: bűnbánat; harmadik: keresztség alámerítéssel a bűnbocsánatért; negyedik: kézzrátétel a Szentlélek adományozásáért.
5. Hiszünk, hogy Isten hatalmazza fel az embereket az evangélium hirdetésére és szertartásainak elvégzésére kinyilatkoztatás és olyan személyek kézzrátétele által, akiknek erre felhatalmazásuk van.
6. Hiszünk ugyanabban az egyházi rendben, amely az őskeresztény egyházban is megvolt: az apostolokból, prófétákból, lelkipásztorokból, tanítókából, evangelistákból és egyéb tisztségekből álló rendben.
7. Hiszünk a nyelveken szólásban, a prófétálásban, a kinyilatkoztatásban, a látomásokban, a gyógyításban, a tolmácsolásban és más adományokban.
8. Hiszünk, hogy a Biblia Isten szava, amennyiben a fordítása helyes; és hiszünk, hogy Mormon Könyve is Isten szava.
9. Hiszünk mindazt, amit Isten a múltban kinyilatkoztatott, mindazt, amit most nyilatkoztat ki, és hiszünk, hogy ezután is sok nagyszerű és fontos dolgot fog kinyilatkoztatni Isten országáról.
10. Hiszünk Izráel népének valóságos összegyűjtésében és a Tíz Törzs helyreállításában; hiszünk, hogy Sion (az Új-Jeruzsálem) az amerikai földrészén fog felépülni, hogy Krisztus személyesen fog a földön uralkodni, és hogy a föld megújul, és visszanyeri paradicsomi dicsőségét.

11. Igényt tartunk a kiváltságra, hogy a Mindenható Istent saját lelkiismeretünk parancsai szerint imádjuk, és minden embernek megadjuk ugyanazt a kiváltságot, hogy bármit, bárhol és bárhogyan tiszteljen és imádjon.
12. Hisszük, hogy a királyoknak, elnököknek, uralkodóknak és előljáróknak alá kell rendelnünk magunkat, és a törvényeknek engedelmeskednünk kell, azt tisztelnünk és fenntartanunk kell.
13. Hisszük, hogy becsületesnek, igaznak, erkölcsösnek, jóakarátúnak és erényesnek kell lennünk, és minden emberrel szemben jót kell cselekednünk; mondhatnánk, hogy Pál intelmeit követve –Hisszünk mindenben, remélünk mindent, sok mindent eltűrtünk már, és reméljük, hogy még ezután is mindent képesek leszünk elviselni. Mindarra törekszünk, ami erényes, szép, jónak mondott, vagy dicséretre méltó.

Az egyház tagjai hisznek Istenben, az Örökkévaló Atyában, az ő fiában, Jézus Krisztusban és a Szentlélekben. A szentek vallják, hogy ők hárman alkotják az Istenséget. Isten fizikai lény, aki valamikor maga is ember volt. Ő minden ember atyja, tehát gyermekei is istenekké válhatnak, ha Jézus példáját követve hozzá méltó életet élnek. „Istenek lesznek akkor, mert nem lesz végük, mert öröktől fogva mindörökké fennmaradnak, és mindenek felett lesznek, és minden nekik lesz alárendelve. Istenek lesznek akkor, mert övék lesz minden hatalom, és alárendeltjeik lesznek az angyalok” (*Tanok és Szövetségek* 132:20). Az Újszövetség tanúsága alapján hisznek Jézus születésében, keresztre feszítésében és engesztelő halálának üdvözítő hatalmában. Vallják, hogy Krisztus eredeti egyháza a korai apostolok halála után megszűnt létezni a földön, majd Joseph Smith próféta által szerveződött meg ismét Az Utolsó Napi Szentek Jézus Krisztus Egyházaként.

Az egyház további jellemző tanításai és gyakorlatai keresztyén mivoltukban gyökereznek, és az egyház főbb feladataihoz kapcsolódnak (lásd McConkie 1979). Ezek három nagy csoportra oszthatók: (1) az evangélium hirdetése; (2) a szentek tökéletesítése; és (3) a halottak üdvözüléseért végzett munka.

Az evangélium külvilági hirdetésének alapja a missziós munka, melyről kiváló tanulmány jelent meg Oaks és Wickman tollából (1999). A hittérítés fontosságát felismerve Joseph Smith már 1830-ban küldött ki misszionáriusokat az Egyesült Államokban, s 7 évvel később már Európába is áthajóztak az első mormon hittérítők. A teljes-idejű misszionáriusok zömében 19–23 éves fiatalok, akik 18–24 hónapot töltenek el az Ige hirdetésével otthonuktól távol. Költségeiket – gyakran családi segítséggel –maguk állják, munkájukért fizetségben nem részesülnek. A missziós szolgálatra az egyház Misszionárius Képző Központjában készítik fel őket, ahol a szentírások ta-

nulmányozása, valamint a térítés és tanítás módszereinek elsajátítása mellett a fogadó ország nyelvével, kultúrájával és történelmével is megismerkednek. Ez a fogadó ország iránti tisztelet jele, ám a helyi nyelv és kultúra mélyebb megértésén keresztül a missziós szolgálat hatékonysága is mindenképpen növelhető.

A misszionáriusi szolgálat alapja az evangélium hirdetésének parancsolata, amit mindenki az egyházi útmutatások alapján végez. A misszionáriusoktól elvárják, hogy mindig tisztelettudóan, szerényen és udvariasan viselkedjenek, csak napközben látogassák meg az érdeklődő embereket és családokat, a kora esti órákban pedig vonuljanak vissza otthonukba. Megjelenésüknek mindig szerénynek, ám elegánsnak, ápoltnak és tisztának kell lennie. Fontos szabály, hogy senkitől sem kérhetnek és fogadhatnak el pénzadományokat, és nem bírálhatnak más hiteket és hívőket. Nem végezhetnek politikai tevékenységet, nem bírálhatják a fogadó ország állami rendjét, nem szeghetik meg annak törvényeit. Nem maradhatnak egyedül más társaságában, a romantikus kapcsolatokat kerülniük kell. Nem tanúsíthatnak tokoladó magatartást, hiszen a missziós munka lényege egy meghívás közvetítése: meghívás arra, hogy az emberek többet tudjanak meg Jézus Krisztusról és visszaállított egyházáról. És mindenki szabadon dönthet arról, hogy elfogadja-e ezt a meghívást vagy sem.

A térítési folyamat fontos része, hogy a mormon hit iránt érdeklődő embereket a misszionáriusok több alkalommal látogatják meg, és fokozatosan ismertetik meg őket hitük tanításaival, a megtérés által vállalt kötelezettségekkel, a mormon egyházi és közösségi élettel. Azoknak, akik megkeresztelkednek, vállalniuk kell azt, hogy (1) jó és keresztény életet élnek; (2) mindig erkölcsös és erényes magatartást tanúsítanak; (3) betartják a „Bölcsesség szava” tanításait; (4) rendszeresen látogatják az egyházi gyűléseket; (5) aktívan szolgálnak az egyházban; és (6) rendszeresen fizetik a tizedet, és más pénzügyi felajánlásokat is tesznek. Fontos szabály, hogy családban élő embereket csak házasársuk beleegyezésével, a fiatakorúakat pedig csak írásban rögzített szülői jóváhagyással keresztelhetik meg.

A missziós tevékenység alkalmat nyújt minden misszionárius számára, hogy Jézus parancsa szerint hirdesse az evangéliumot Isten gyermekei között. Lehetőséget ad a szentírások ismeretének még alaposabb elmélyítésére is, hiszen naponta ezeket a szövegeket olvassák, tanulmányozzák, tanítják. Ezzel párhuzamosan hitükhöz való viszonyuk is új alapokra helyeződhet, hiszen a misszionáriusi szolgálat végére – ami számtalan alkalmat ad a más hitű emberekkel való találkozásra és beszélgetésre, a hittételekre vonatkozó kérdések tömegének alapos átgondolására, a hit új mélységeinek és értel-

mezéseinek felfedezésére – ezek a fiatalok általában hitükben tovább erősödve és újabb bizonyágot téve térnek haza.

Az evangélium hirdetésének szolgálata nemcsak a hit területén járul hozzá a szentek tudásbeli növekedéséhez. A missziós területen új ismeretekkel, élményekkel lesznek gazdagabbak, más életformával és új barátokkal ismerkednek meg, az együttélés és alkalmazkodás addig szinte ismeretlen nehézségeivel birkóznak meg, megtapasztalva az egymás iránt érzett felelősség és tisztelet, az egymásra való utaltság és kölcsönös segítségnyújtás szükségességét. Ezért a missziós szolgálat a misszionáriusok személyes fejlődésének számos területén is mérföldkőnek számít.

Az Ige hirdetése a szentek közösségén belül a hit megtartására és további erősítésére szolgál. Ezt a munkát nem külön misszionáriusok végzik, hanem maguk a szentek különböző elhívások (az egyház által meghatározott feladatok, amelyeket önkéntes alapon végeznek el) és gyakorlatok révén. Klasszikus példái ezeknek az istentisztelet vagy a vasárnapi iskola, de részben ilyen funkciót tölt be a házitánítói és látogató tanítói rendszer is. Ebben a formában minden egyháztaghoz és családhoz kijelölnek egy-egy férfi házitánítót és női látogató tanítót, akik minden hónapban legalább egy alkalommal meglátogatják a hozzájuk rendelt családokat azzal a céllal, hogy figyelemmel kísérjék a tagok életét: „emlékeztesse őket, hogy fennhangon és magukban is imádkozzanak, és hogy minden családi kötelezettségüknek eleget tegyenek” (*Tanok és Szövetségek* 20:47). A tanítók feladata tanítani, tanácsot, útmutatást adni és a család esetleges gondjairól a helyi vallási vezetőt, a püspököt tájékoztatni.

A második feladatcsoport a szentek tökéletesítése. A szentek földi létének meghatározója az isteni megváltás terve, ami azt tanítja, hogy az ember földi léte előtt Isten szellemgyermekéként a szellemvilágban él, ahonnan testet öltve a földi létbe kerül. Földi létezésének célja önmaga tökéletesítése – amiben az egyházi szolgálat segítséget nyújt. Ezen keresztül készül fel az egyén a fizikai halál utáni örök életre a Mennyei Atyával. Az érdemes életet élt mormon férfi istenként élhet tovább családtagjai körében, ha a családi kötelékeket szent szertartásokkal az örök életre összepecsételték.

Az örökkévalóságra és nemcsak a földi létre vonatkozó szertartások színhelye a templom, amit sokan az örökkévalóság szimbólumának is tartanak. „A szent templomokban elérhető szent szertartások és szövetségek lehetővé teszik az egyének számára, hogy visszatérjenek Isten színe elé, a családok számára pedig azt, hogy az örökkévalóságra egyesüljenek” (elhangzott az egyház 170. éves általános konferenciáján). Míg a vasárnapi istentisztelet és a földi léttel kapcsolatos találkozások helye a gyülekezeti ház, ahova bárki bármikor betérhet, a templom zárt hely, ahova maguk a szentek is csak

püspökök névre szóló ajánlásával léphetnek be. A templomokban elvégzett szertartások közül a három legfontosabb: (1) az alámerítés általi megkeresztelés; (2) az örök házasság; és (3) a családok örökkévalóságra való összepecsételése. Ezeket a szertartásokat a megfelelő papi hatalommal ellátott szentek személyesen végezhetik, külön templomi ruhát viselve, meghatározott helyen és rendben. A templomi rituálék és szimbólumok eddigi legátfogóbb bemutatását és szemiotikai elemzését Barber publikálta (1989). A rituálékban való fizikai jelenlét kitétele szolgálhat magyarázatul a halottakért végzett keresztelések elvégzésére, ami az üdvözülésért végzett szolgálat végső szertartásainak egyike. Ezt komoly geneológiai kutatás előzi meg az elhunyt és családja életéről, hogy az adott szent megfelelően felkészülve tudja az elhunyt nevében felvenni a keresztiséget – ezzel felajánlva az elhunyt szellemének a mormon vallásra való megtérés lehetőségét. A kutatáshoz – nemcsak az egyház tagjai számára nyitott – családtörténeti központok, módszertani anyagok és tanfolyamok állnak a szentek rendelkezésére, a kutatások eredményeit pedig hivatalosan rögzítik, és a már meglévő adattárhoz csatolják. Jelenleg az egyház 3100 családtörténeti központot tart fenn a világ 64 országában. Az eddigi eredmények legnagyobb gyűjteménye Salt Lake City-ben, a Családtörténeti Könyvtárban található, ahol jelenleg több mint 2 milliárd emberről tárolnak adatokat. Az egyéni munka mellett az egyház hivatalosan is végez kutatásokat: az egyház Utah Családtörténeti Társasága 1938 óta a világ számos országába küldött kutatókat, akik mind egyházi, mind állami archívumokban kutattak, és minden helyi népszámlálási adatot, meglévő születési, házassági, halotti anyakönyvi kivonatot, végrendeletet lefényképeztek és regisztráltak. Gyűjteményük jelenleg 8 millió, egyenként 300 oldalas kötetből áll. Minden eddigi adat másolatát a Salt Lake City melletti Gránit-hegy oldalában levő központi adattárban őrzik.

A szentek a múltira vonatkozó családfa-kutatások mellett számos, a jövőbeni kutatást segítő gyakorlatot is végeznek. Ezek közül a legjelentősebb talán a naplóírás, célja nemcsak saját életútjuk eseményeinek retrospektív rögzítése és értékelése, hanem azon keresztül az is, hogy ezt mintegy dokumentumként maguk után örökölni hagyják, és így utódaik megismerhessék őket: életüket, tetteiket, gondolataikat. Kiterjedt családi összejövetelek, piknik, megjelentetett családtörténeti munkák és hírlevelek jelzik a család fontosságát. A szentekre oly jellemző személyes adatgyűjtésnek és tárolásnak további példája az emlékkönyv készítése, ami a hitből és a szolgálatból eredő egyéni meglátások, személyes szellemi sugallatok és látomások gyűjteménye. A papság hordozói nagy fontosságot tulajdonítanak papsági ágak lejegyzésének is: ez azoknak a névsorát tartalmazza időrendi sorrendben,

akik a Jézus Krisztusra visszavezethető papsági hatalmat átruházták a következő generáció tagjaira – legvégül az ág tulajdonosára.

Mivel a szentek vallják, hogy számukra egyházuk olyan, mint egy nagy család, az egyházi események és adatok feljegyzéseire is komoly hangsúlyt fektetnek. Az egyház történetének, dokumentumainak, különböző adatainak tárolása és feldolgozása az egyháztörténészek számára állandó kihívást jelent. Az egyház történeti kutatómunkája széles körben ismert, csakúgy, mint az a tény, hogy féltve őrzik dokumentumaik és egyházi adataik bizonyos részét, és ezekhez csak külön engedéllyel lehet hozzáférni.

A múlt tiszteletének másik jele, hogy az egyház minden évben megemlékezik bizonyos évfordulókról. Az Államokban a legnépszerűbb ünnep a július 24-i Pionír Nap, amikor az első szentek Utah-ba történő megérkezését ünneplik. A megemlékezést beszédekkel, utcai felvonulásokkal, sportversenyekkel, táncos multságokkal teszik különlegessé. A másik ünnepi alkalom április 6-a, az egyház megszervezésének és a papi hatalom földi visszaállításának a napja. Ezt azzal ünnepli az egyház, hogy ekkor tartja évi első általános konferenciáját (a másodikra októberben kerül sor), ahol az egyházi vezetők beszámolnak az egyház addigi munkájáról, valamint meghatározzák az egyház politikáját, fejlődési irányvonalát és újabb feladatait.

A múlt emlékeinek helyeit is tisztelettel övezik a szentek. Az Egyesült Államok területén a mormon vándorút mentén több történelmi nevezetesség ad helyet múzeumoknak vagy különleges eseményeknek. A legnevesebb eseménysorozat a Cumorah-dombon nyaranta megrendezett szabadtéri színházi fesztivál, ahová minden évben szentek százezrei vándorolnak, hogy megnézhessék a mormon vallás történetének fontosabb eseményeit megelevenítő előadásokat.

A múlt tisztelete és az ahhoz kapcsolódó egyháztörténeti és családfa-kutatás egyik módja annak, hogy a szentek fenntartsák az egyháznak és Isten rendelésének, a családnak a szentségét és egységét. A család az egyház alapegysége, amely örökre együtt marad, amennyiben tagjai vallják a mormon hitet, és a templomi szertartásokkal a család tagjait összepecsételték. Az elhunytak üdvözüléséért végzett szolgálat – ami egyfajta múltba forduló missziós munkának is tekinthető – egyik fontos eleme az, hogy a helyettes általi keresztelés által a már elhunyt és ismét a szellemvilágban élő lelkek lehetőséget kapnak arra, hogy ha kívánják, felvegyék a mormon hitet, családjukhoz pecsételjék őket, hogy így azok tagjaival örökre együtt maradhassanak.

Az egyház a tradicionális családmódellet tartja követendőnek, amint azt Hinckley elnök 1995-ös kiáltványa a családról is megfogalmazza: „A sikeres házasságok, családok alapját és erejét a hit, az ima, a bűnbánat, a megbó-

csátás, a tisztelet, a szeretet, az együttézés, a munka alapelvei, valamint az értékes szórakozási tevékenységek jelentik. Isteni elgondolás szerint az apáknak kell irányítaniuk családjukat szeretettel, tisztességgel, és az ő feladatuk, hogy létszükségletekkel és védelemmel lássák el családjukat. Az anyák elsősorban gyermekeik neveléséért felelősek.”

A család fontosságát számos gyakorlat jelzi, a legjelentősebb az otthoni családi esték sorozata. Általában hétfőnként a családok tagjai összegyűlnek, hogy együtt töltsék az estét. Minden alkalommal hitük valamely tanításáról beszélgetnek, közösen énekelnek, játszanak, megbeszélik a felmerülő személyes problémákat, a család heti programját és feladatait. Gyakran találnak alkalmat arra is, hogy a gyerekeket játékos formában tanítsák a felnőtt életre, felkészítve őket arra, hogyan tudnak eleget tenni várható egyházi kötelességeiknek és feladataiknak.

A családi kapcsolatok további erősítését szolgálják a családi imák is: naponta egyszer, általában reggel a család minden tagja együtt imádkozik a Mennyei Atyához. Családi kirándulások, ünnepek, különleges esték, mint például „anyu és a lányok” vagy „apu és a srácok” vagy „anyu és én” alkalmat adnak a családon belüli meghittebb beszélgetésekre és szórakozásra. Mindezek a gyakorlatok a családon belüli kötelek, a szeretet és figyelem kifejezői, ám egyben a hit fenntartásának és tanításának is jelentős fórumai. A család minden tagját – ha esetleg nem is tagja az egyháznak – bevonják ezekbe a tevékenységekbe.

Azoknak a szenteknek, akik egyedülállóak, a gyülekezet próbálja meg betölteni a család szerepét. Számukra külön gyűléseket, kirándulásokat, otthoni csoportos estéket szerveznek, így ők is teljes értékű szenteknek érzik magukat. Azonban kívánatos, hogy idővel mindenki családot alapítson, ami a nők esetében különösen fontos, hiszen teljes üdvözülésük mormon férj és család nélkül szinte lehetetlen.

Az egyház minden férfitagja pap, külön képzett és fizetett papság nincs. A gyermekeket 8 éves koruk után kereszteszik meg, és a fiúk 12 éves koruk után nyerhetik el a papsági hatalmat, amelynek két fokozata van: az Ároni és a Melkisédeki papság. Minden férfi először az Ároni papsági hatalmat nyeri el, ami előkészítő papsági forma: tagjai konkrét, fizikai jellegű szolgálatokat teljesítenek, míg a Melkisédeki papság tagjai lelki és szellemi típusú szolgálatokat végeznek az egyházban – például minden misszionárius a Melkisédeki papság tagja.

A papsági hatalommal járó egyik legjelentősebb gyakorlat az atyai áldás, amit a családfő, és a patriárkai áldás, amit az arra kinevezett patriárkák adhatnak bárki részére. Az atyai áldás vigaszt nyújt, támogatást és segítséget ad a család bármely tagjának, míg a patriárkai áldás útmutatást nyújt a meg-

áldott szent eljövendő életére vonatkozóan. Az áldás hatalmáról, szinte csodatevő erejéről számtalan történet kering, csakúgy, mint a gármentről, amit a szentek mindig viselnek. A gárment egy fehér, utcai ruha alatt viselt öltözék, ami az egyháztagokat Istenhez és hitükhöz való szent kötelékükre és szövetségükre emlékezteti.

A nők papsági hatalomhoz hasonló hatalommal nem rendelkeznek, férjük oldalán, a család kötelékében tudnak kiteljesedni. A 2000. évi áprilisi általános konferencián több beszéd foglalkozott a női mivolt szentségével, annak megiszteltetésével, a nő teremtként való értékelésével. A nő elsődleges szerepe a családon belül az anya és feleség feladatainak ellátása, az egyházon belül az emberbaráti tevékenységek elvégzése, mert a szentek hite szerint ezekre természetük szerint a nők a legalkalmasabbak.

A 12–18 éves lányok a Fiatal Nők csoportjának tagjai, majd 18 éves korukban a Női Segítő Egylet tagjai közé léphetnek. Ez az 1842-ben alapított szervezet azzal a céllal jött létre, hogy megszervezze és ellássa az egyház jószolgálati munkáját: segítsen a betegeken, időseken, szükségben szenvedőkön. Munkájuk ma ennél jóval szerteágazóbb, hiszen zömében ők szervezik meg és vezetik le a különféle női gyűléseket, találkozásokat, fontos szerepet vállalnak többek között a felekezeti oktatásban és az egyház humanitárius programjaiban.

Minden parancsolatot és egyházi feladatot önkéntesen, elhíváson alapuló szolgálat és felajánlás formájában végeznek el a szentek. Az önkéntesség elve alapján nem kötelező minden elhívást elfogadni, hiszen az egyén legfontosabb jellemzője a szabad akarat, ami azt jelenti, hogy mindenkinek hatalmában áll eldönteni, hogy milyen szolgálatot és mikor tud ellátni. Többek között az ilyen jellegű döntések meghozatalakor vagy problémák megoldásakor van kiemelkedő szerepe az isteni sugallatoknak és kinyilatkoztatásoknak, amelyek alapja az a hit, hogy minden szent imán keresztül közvetlen kapcsolatba kerül Istennel, aki személyes üzeneteket és válaszokat küld a szenteknek, segítve őket mindennapi életük és szolgálatuk során. A Szentlélek állandó jelenléte és az atyai áldás hatalma erős támaszul és bizonyosággal szolgál a szentek életében.

A mindennapi életre vonatkozó általános tanításaik alapja Krisztus példájának követése. Erkölcsi tisztaságot, szerény életmódot, mások iránti tiszteletet, segítőkészséget, őszinteséget, engedelmisséget, önfeláldozó szolgálatot hirdetnek. A hétköznapi életükre vonatkozó egyik legjellemzőbb tanítás a *Tanok és Szövetségek* 89. része, ami a „Bölcsesség szava” néven vált ismertté. Ez a tanítás az egészséges életmód szabályait rögzíti, megiltva az egyházi tagoknak a drogok, a tea, kávé és alkohol fogyasztását és a dohányzást. Általános elvként rendszeres mozgást, változatos étrendet, a hús mér-

tékletes, a gyümölcsök, zöldség- és gabonafélék „maga idejében” való fogyasztását rendeli, és ígéri, hogy az „evangélium törvényeihez való engedelmesség, beleértve a Bölcsesség szavát, testi és szellemi áldásokat hoz.” A szentek között készített egészségügyi felmérések azt bizonyítják, hogy rákos megbetegedések aránya közöttük kisebb, mint az amerikai átlag, és általános egészségi állapotuk jobb az átlagosnál. Az étkezési szokásoknak természetesen nagyon fontos társadalmi szerepük is van, erről a Mormon Egyházban bővebben írt Alexander (1996:258–271), Annus (2002) és Davies (1996), a sport szerepéről pedig Kimball (2003).

Az egyház szimbólumrendszere is nagyon gazdag (lásd Barber 1989). A szentek vallják, hogy rendszerük mind formájában, mind tartalmában a keresztény szimbólumok összessége, amelyek más egyházak és közösségek – mint például a szabadkőművesek – rendszerében is előfordulnak, de nem ebben a teljességben. Ilyen általánosan használt szimbólum például a méhkas, ami a keresztény művészetben a keresztények gyülekezetére utalt, melynek királya Krisztus, vagy a Szentháromságot szimbolizáló háromszögben elhelyezett mindent látó isteni szem. A keresztet a szentek nem használják, mert hiszik, hogy Jézus nem halt meg, közöttünk él. Csak a szentekre jellemző például a Jézus Krisztus tanításait hirdető Moroni angyal ábrázolása, akinek az alakja látható a mormon templomok tornyán. A szentek hite szerint ő az angyal, akiről János beszélt: „Aztán láttam, hogy egy másik angyal átrepül az égbolton. Nála volt az örök evangélium, hogy hirdesse a föld minden lakójának, minden nemzetnek, törzsnek, nyelvnek és népnek” (Jelenések könyve 14:6).

Az egyház szervezeti felépítése

Az egyház önállóan szerveződő gyülekezetek, egyházközösségek összessége, amelyek élén a püspök áll. A gyülekezetek találkozásainak színhelye a gyülekezeti ház, ahol vasárnap délelőttönként gyűlnek össze a szentek istentiszteletre. Az istentisztelet előtt üléseznek a különböző bizottságok, melyek a gyülekezet életét irányítják, az istentisztelet után pedig a vasárnapi iskola kezdődik, ami korosztályonként és nemenként külön-külön csoportokban zajlik. Ekkor kerül sor a papsági és a segítőegyleti gyűlésekre is. A vasárnapi istentisztelet és vallási oktatás mellett a gyülekezeti ház ad otthont a közösségi életnek: gyülekezeti esteknek, tanfolyamoknak, kóruspróbáknak, gyermekfoglalkozásoknak, egyéb kulturális és sporteseményeknek.

Az egyházközösségek laza szövetsége a kerület, amit bizonyos szervezetségi fok elérése után cöveknek hívnak. A cöveket a cövekelnök vezeti,

aki elsősorban tanácsadói, ellenőrző és adminisztratív jellegű munkát lát el. A cövekek területekbe, a területek missziókba tömörülnek, élükön elnökökkel, akik az alattuk folyó munkát koordinálják.

Az egyház vezetője a mindenkori elnök és próféta, jelenleg Gordon B. Hickney, aki az egyház központi testületének, a háromtagú Első Elnökségnek is a feje. Az Elnökséget követi a Tizenkét Apostol Kvóruma, amely tagjai az elnökkel és két tanácsosával együtt határozzák meg az egyház elveit, tevékenységét, és látják el az adminisztratív teendőket. Az egyházi tevékenységek végrehajtásának feladata a Hetvenek első és második kvórumának tagjaira hárul, akik a világ különböző részein élnek és szolgálnak. Az elnökség és a kvórumok tagjai az egyház általános felhatalmazottjai – vagyis hivatalos vezetői – és feladatukat teljes idejű szolgálatban látják el.

Az egyház pénzügyi alapja a rendszeresen fizetett tized, ám emellett egyéni és alkalmankénti adományokat és felajánlásokat is tesznek a szentek. Az egyéni felajánlások egyik formája a böjti felajánlás: minden szent havonta egy napot böjtöl, és azt az összeget, amit ételre költött volna, felajánlja az egyháznak a szegények megsegítésére. Alkalmankénti adományokkal különböző projektek sikeréhez – mint például új templomok vagy gyülekezeti házak építése – járulhatnak hozzá a szentek. Becslések szerint a szentek jövedelmük átlag 20%-át adományozzák az egyháznak különböző formában.

Az egyház társadalmi kapcsolatai

Amint azt a 11. hittétel kimondja, az egyház a kormányok tiszteletével, az alkotmányok és törvények teljes betartásával végzi működését. Az egyház minden országban csak a kormányok engedélyével végzi misszionáriusi munkáját. Az államokkal az egyház semmiféle kapcsolatot nem tart fent, működéséhez támogatásra nem tart igényt, és semmit nem fogad el. Az egyház hiszi, hogy „egy kormány sem maradhat fenn békességben anélkül, hogy olyan törvényt hozzon és meg is védelmezzon, amelyek minden egyén számára biztosítják a lelkiismereti szabadságot, a tulajdonjogot és a tulajdona felett való rendelkezést és az élet megvédéséhez való jogát” (*Tanok és Szövetségek* 134:2). Az egyház minden kormánytól elvárja azt is, hogy biztosítsa a teljes vallásszabadságot, a szabad vallásgyakorlást, a szabad gyülekezési és önrendelkezési jogot; igényt tart az egyháztaggal való kapcsolattartásra, kéri az egyház jogi személyként való elismerését, a hit nyilvános hirdetésének és a szabad utazásnak a lehetőségét.

A függetlenségét, hit gyakorlásának szabadságát híven őrző egyház toleráns más egyházak tanításaival és hívőivel szemben, és ugyanazt elvárja tőlük is. A szentek vallják, hogy nekik bizonyosságuk van arról, hogy az övéké az igazi egyház, így hitvitákba más egyházak tagjaival nem bocsátkoznak, hitük tanításait azonban bárkivel megosztják.

Egyéb keresztény felekezetek azonban gyakran bírálják az egyház bizonyos tanításait, habár elismeréssel adóznak családcentrikus gondolkodásmódjuknak, misszionáriusi és humanitárius tevékenységüknek. A kritikák elsősorban a hittételekkel kapcsolatosak: többek között elutasítják a mormon Istenség koncepcióját, az ember sír utáni istenné válásának lehetőségét, Isten emberi mivoltát, a templomi titkos szertartásokat, a halottért végzett keresztelés gyakorlatát, a *Mormon Könyvét* mint szentírást és Joseph Smith próféataságát.

A szentek tiszteletben tartják a vallási másságot, és ahol szükségét látják – mint például az életkörülmények javítása (a szegények megsegítése, ifjúságvédelem, egészségügyi ellátás) vagy természeti katasztrófa esetén – örömmel nyújtanak segítséget más egyházakkal, karitatív szervezetekkel együttműködve. 2006 nyarán például az ENSZ felhívására válaszolva küldtek segélycsomagokat Libanon és Izrael háborús területeire.

Az egyház természetesen szükség esetén kész tagjainak is segítségére lenni. Ennek céljából az egyház még az 1930-as években kifejlesztette egyedülálló jóléti rendszerét, amely két konkrét céllal került megszervezésre: (1) azonnali segítségnyújtás szükségben szenvedő egyháztagoknak; és (2) hosszú távú segítségnyújtás, elsősorban szakmai képzés és állásközvetítés formájában.

Az azonnali segítségnyújtás szükségességét gyakran a házitánító vagy a látogató tanító jelzi a püspök felé. Miután a püspök meggyőződik arról, hogy a gyülekezeti tag minden tőle telhetőt megtesz, ám mégis szükségben szenved, alkalmi segítséget nyújt. A szükséglet felmérése után a segédegyleti elnökkel konzultálva a püspök meghatározza, hogy miben szenved hiányt az adott egyháztag amiről egy írást ad. Ezt az igazolást felmutatva a szent elmehet a legközelebbi püspöki tárházba (ami olyan, mint egy bolt), és ott a kérvény ellenében ingyen megkapja a szükséges élelmiszert, ruhásműt stb. A püspöki tárházban található áruk zömét az egyház Deseret Industries néven ismert gyáraiban dolgozó önkéntesek készítik, akik évente több százezer nap önkéntes munkát végeztek.

A püspök a szükségben szenvedő szentnek megpróbál képességeinek megfelelő munkát is adni, amit az önkéntesként végez az egyházon belül. Ezek gyakran szakmai képzést vagy gyakorlatot is nyújtanak, ami idővel hosszú távon is segítségére lehet az adott szentnek. Ezzel párhuzamosan az egyház

segít az álláskeresésben is: 1997-ben több mint 43 ezer szentnek találtak munkát az USA és Kanada területén.

Az egyház a szakirodalomban

Az egyház tanításainak, gyakorlatainak, vallási életének megítélése, kritikai érvelése, problémáik megjelenítése többféle módon történhet, mint például a mormonokkal foglalkozó szakirodalom ilyen jellegű feltérképezésével. Erre Annus egy korábbi cikkében vállalkozott (2006), mely a jelenlegi összefoglaló rész alapjául szolgált.

A mormon egyházzal foglalkozó tudományos művek három témakörbe sorolhatók: teológia, történelem, valamint mormon társadalom és kultúra. Az 1970-es évek elejére az egyház jelentős változáson ment át: a korábban jellemző zártságot, befelé fordulást, elutasító magatartást felváltotta a vitakészség, a világra való nyitottság, a kritika szükségességének elismerése, az információ áramlásának engedélyezése. Dokumentumok, egyházra vonatkozó adatok, vitafórumok, kutatási lehetőségek nyíltak meg nemcsak a mormon, hanem minden más meggyőződésű kutató előtt, akik komoly tudományos elhivatottsággal végezték munkájukat. Ez a nyitottság azonban a nyolcvanas évek végétől egyre jobban érezhető megosztottsághoz vezetett az egyházon belül, s ez a dualizmus határozza meg a jelenlegi mormon-kutatást. A fokozatosan erősödő konzervatív szárny, a tudományos alapú támadásoktól féltve az egyházat, egyre kevésbé támogatja a széles körben és szabadon végezhető mormon-kutatást, míg a másik oldal a kutatói integritás tiszteletben tartásában, a szabad információ-áramlásban, a független kutatásban és kritikai elemzésben fontos módját látja annak, hogy az egyház és tagjainak élete tovább tökéletesedjen.

A teológia területén a mormon hittételek, azok igazságának, bizonyításának és eredetének kérdései állnak továbbra is a kutatás központjában. Lassan ugyan, de egyre több műben jelennek meg a hagyományos hermeneutikai értelmezéstől eltérő módszert alkalmazó tanulmányok, melyek a vallási tételeket nem abszolút valóságként, hanem a lehetséges valóságok egyikeként, egyfajta kulturális produktumként értelmezik (lásd Davies 2000, Brooke 1994), valamint interdiszciplináris megközelítést alkalmaznak (pl. Bloom 1992, Givens 2003).

A mormon-kutatás területének másik, nagy hagyományokkal rendelkező területe a történelemtudomány és historiográfia. Mára kiválóan képzett mormon és nem-mormon történészek kutatják az egyház történetét, akik munkáját érdekes kettősség jellemzi: egyrészt egyre problémásabb körülmények

között dolgoznak, hiszen nehezen vagy egyáltalán nem kapnak engedélyt dokumentumok és archívumok kutatására, ugyanakkor egyre gyakrabban jelennek meg olyan írások, akár mormon történészek tollából, melyek megkérdőjelezik és újraértelmezik a hagyományos mormon történelem és történetírás elemeit. Ezek témaválasztásukban jelzik a mormon történelem kritikus pontjait is. Palmer (2002) például megkérdőjelezi a korai mormon történelmi tényként emlegetett eseményeinek zömét, míg Forsberg (2004), a mormon hit és vallási gyakorlat tükrében vizsgálja az egyházra gyakorolt szabadkőműves hatásokat, valamint a nők szerepét a 19. századi egyházban, míg Shipps több tanulmány is írt a mormon nők jelenlegi helyzetéről (2001).

A harmadik terület a társadalomtudományi írásokat öleli fel. Az 1970-es évek végétől fokozatosan bővülő terület az 1990-es évek közepétől egyre kevesebb egyházi támogatást élvez. Ennek ellenére a mormon társadalomról szóló, annak kritikai elemzését nyújtó tanulmányok talán a legizgalmasabb kérdéseket tárják fel, és a legégetőbb problémákra próbálnak választ találni. Ezen művek talán legjobb indikátorai a századfordulón a mormon közösségben jelentkező társadalmi problémáknak. A Cornwall által szerkesztett 1994-es kötet már jelentős eredményeket mutatott fel a mormon identitás, missziós tevékenység, női egyházi szerep, droghasználat és mentálhigiéniához kapcsolódó problémák, valamint a faj vallási jelentésének vizsgálata területén. Sajnos a második kiadás előszavában (2001) Cornwall már arról szól, hogy kutatásaik támogatottsága jelentősen csökkent. Swedin könyve (2003) a pszichés megbetegedésekről szól az egyházon belül, amit beágyaz a pszichológia és pszichiátria általános szerepének történelmi elemzésébe a mormon közösségben. A faji megkülönböztetés okait, egyházon belüli történetét Mauss (2003) dolgozta fel legutóbbi könyvében. Ezek a művek kiválóan jelzik azokat a területeket, melyeken a mormon egyház és társadalom komoly problémákkal küszködik, s ahol az egyház jelentős erővel dolgozik azon, hogy a róla kialakult vélhetően kiváló képet fenntarthassa. Olyannyira, hogy azok a mormon tudósok, akik elemzésükkel és kritikai megnyilvánulásaikkal átlépnek egy bizonyos határt, akár azt is kockáztatják, hogy az egyház megbünteti vagy kizárja őket, ahogy ez a „Szeptemberi Ötök” néven ismert öt tudóssal történt 1993-ban vagy Palmerrel 2004-ben, fent említett könyvének megjelenése után.

Az egyház magyarországi jelenléte

Magyarországra először 1885-ben tettek rövid látogatást mormon miszionáriusok. Markó Mihály volt az első magyar, aki felvette a szentek hitét

1887-ben, és elsősorban Erdély területén fejtett ki sikeres térítő munkát. 1909-ben újabb misszionáriusok érkeztek, akik segítségével az egyház 1911-ben elnyerte hazánk hivatalos elismerését. Az első világháború azonban gátat vetett a további misszionáriusi tevékenységnek, így az egyház képviselői legközelebb az 1980-as évek közepén látogathattak el Magyarországra.

1987-ben hivatalos tárgyalások is kezdődtek a magyar kormány és az egyház képviselői között. Ennek eredményeként 1988. június 1-jén a Magyar Állam törvényesen is elismerte az egyházat, és engedélyezte annak hivatalos működését Magyarországon. Egy évvel később felszentelték az első gyülekezeti házat Budapesten, és 1990. júliusában megalakult a Magyarország Budapest Misszió.

Ebben az időszakban a missziós tevékenység elsősorban a fővárosra korlátozódott, majd a következő tíz évben fokozatosan kiterjedt újabb és újabb területekre. Magyarországon 2005-ben közel 4000 tagot számlált a mormon egyház, akik 21 gyülekezetben szolgáltak. Hazánkban közel 120 teljes-idejű misszionárius szolgált, akik zömében az Egyesült Államokból és Kanadából érkeztek. A magyar szentek közül jelenleg többen szolgálnak teljes-idejű misszionáriusként az Egyesült Államokban, Nyugat- és Kelet-Európában, valamint hazánkban.

Az egyház Magyarország közel száz felekezete közül a kisebbekhez tartozik. A magyar társadalom jelentős része először a televízióból hallott a mormon tanításokról és egyházról. A Mormon Tabernákulum Kórusának 1985-ös európai koncertsorozatáról sugárzott beszámoló, majd egy négy részes sorozat az utolsó napi szentekről széles körben megismertette a magyar nézőközönséget a mormon hittet, életmóddal és közösséggel. Az egyház hivatalos elismerését követően egyre több városban tűntek fel a névtáblát viselő fiatal mormon misszionáriusok. (Az egyház hazai jelenlétéről lásd még Szunyog és Haág 2000, Zakar 1996.)

A konkrét misszionáriusi tevékenység mellett az egyház nagy hangsúlyt fektet különböző népszerűsítő tevékenységekre is. Ennek egyik legelterjedtebb formája az egyház által fenntartott látogató központok intézménye. Ezekben a központokban misszionáriusok szolgálnak, akik hitükről és életmódjukról tájékoztatják a látogatókat. Különböző filmek mutatják be az egyház történetét és helyzetét, valamint ingyenes tájékoztató füzetek segítik a látogatókat további kérdéseik megválaszolásában. A hazánkhoz legközelebbi látogató központ Németországban, a Drezda melletti freibergeri templom mellett található.

Különleges látványosságként tartják számon az egyház templomait is, amelyeket messziről meg lehet ismerni az egyik torony tetején álló, arany-

ban csillogó Moroni angyal alakjáról. Az egyházi építészek az évtizedek során kialakítottak egy egyéni építészeti stílust, ami stílusjegyeiben, építészeti elemeiben és alkalmazott anyagaiban egvedülálló épületeket hozott létre. Bevett szokás, hogy minden új templomot felszentelése előtt néhány hétre megnyitnak a nagyközönség számára. Ilyenkor emberek százezrei állnak hosszú sorokban, hogy élve ezzel a ritka alkalommal, bejuthassanak egy-egy templomba, ami mindenképpen maradandó élménnyel szolgál mindenki számára. Hazánkhoz legközelebb Freibergben áll templom, ahová a magyar egyháztagok egyénileg bármikor, csoportosan szervezett úton évi 5–7 alkalommal utaznak ki. Hazánkban az egyház csak gyülekezeti házakat működtet, az egyikben Budapesten egy kisebb családtörténeti könyvtárral, egyéb intézményeket, mint például otthonokat, egyházi iskolákat, nem.

Az Egyház rendszeresen végez humanitárius tevékenységet is, elsősorban a Vöröskereszttel együttműködve. Általában a helyi szükségletek felmérése után segélycsomagokat juttatnak el a rászorulókhhoz, például egy konténernyi adományt küldtek két miskolci kórházba, a gyermekvárosba és egy debreceni siketek iskolájába. Több konténernyi adományt osztottak szét egészségügyi intézményben és gyermekotthonokban. A szükségletek feltárása folyamatos, és a beérkező kérvényeket rendszeresen továbbítják az egyház központjába, ahol a döntések születnek. Mivel az egyház emberbaráti tevékenységét nem a társadalmi elismerés reményében, hanem szolgálata részeként végzi, az ilyen jellegű munkájukat a nyilvánosság bevonása nélkül végzik.

Konklúzió

Az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyháza egyike a Magyarországon bejegyzett számtalan egyháznak. Az, hogy ki mennyit tanul róluk, és hogy ki csatlakozik az egyházhoz, mindenki egyéni érdeklődésének, tudásvágyának és lelkiismereti parancsának a függvénye. Az egyház azonban képvisel olyan értékeket, amiket mindannyian elismerünk. A család fontossága, az ideológiai másság iránti tolerancia és tisztelet, a szabad akarat, a függetlenség és önállóság ereje, a kemény munka, az elesetteken való segítség és a mások iránt érzett felelősség szükségessége mind-mind olyan vonások, amelyek minden bizonnyal velünk maradnak a 21. század folyamán is.

Irodalom

- Alexander, Thomas. *Mormonism in Transition: A History of the Latter-day Saints, 1890–1930*. Urbana: University of Chicago Press, 1996.
- Annus Irén. „Decoding Food: The Role of Dietary Customs in Group Formation.” Vadon Lehel (ed). *HUSSE PAPERS 2001*. Eger: Eszterházy Károly College, 2002, 273–82.
- Annus Irén. „New Studies in Mormonism.” *Nova Religio*, 9(May 2006): 4:98–111.
- Arrington, Leonard et al. *Building the City of God: Community and Cooperation among the Mormons*. Urbana: University of Illinois Press, 1992.
- Arrington, Leonard. *Great Basin Kingdom: An Economic History of the Latter-day Saints, 1830–1900*. Urbana: University of Illinois Press, 2005.
- Arrington, Leonard and Davis Bitton. *The Mormon Experience*. Urbana: University of Illinois Press, 1992.
- Barber, Allen. *Celestial Symbols*. Bountiful: Horizon, 1989.
- Bloom, Harold. *The American Religion: The Emergence of of the Post-Christian Nation*. New York: Simon and Schuster, 1992.
- Brooke, John L. *The Refiner's Fire: The Making of Mormon Cosmology, 1644–1844*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
- Cornwall, Marie et al. (ed). *Contemporary Mormonism: Social Science Perspectives*. Urbana: University of Illinois Press, 1994.
- Davies, Douglas J. (ed). *Mormon Identities in Transition*. New York: Casell, 1996.
- Davies, Douglas J. *The Mormon Culture of Salvation: Force, Grace and Glory*. Burlington, VT: Ashgate, 2000.
- Forsberg, Clzde R. *Equal Rites: The Book of Mormon, Masonry, Gender and American Culture*. Columbia University Press, 2004.
- Givens, Terry L. *By the Hand of Mormon: The American Scripture that Launched a New World Religion*. Oxford: Oxford University Press, 2003.
- Gottlieb, Robert and Peter Wiley. *America's Saints: The Rise of Mormon Power*. New York: Jovanovich, 1986.
- Heinerman, John és Anson Shupe. *The Mormon Corporate Empire*. Boston: Beacon Press, 1985.
- Kimball, Richard Ian. *Sports in Zion: Mormon Recreation, 1890–1940*. Urbana: University of Illinois Press, 2003.
- Leone, Mark. *Roots of Modern Mormonism*. Cambridge: Harvard University Press, 1979.
- Mauss, Armand L. *All Abraham's Children: Changing Mormon Conceptions of Race and Lineage*. Urbana: University of Illinois Press, 2003.
- McConkie, Bruce. *Mormon Doctrine*. Salt Lake City: Bookcraft, 1979.

- Mormon Könyve: Egy másik bizonyosság Jézus Krisztusról.*
- Oaks, Dallin H. és Lance B. Wickman. „The Missionary Work of the Church of Jesus Christ of Latter-day Saints.” Witte, John és Richard C. Martin (szerk). *Sharing the Book: Religious Perspectives on the Rights and Wrongs of Mission.* Maryknoll, NY: Orbis, 1999, 247–75.
- Palmer, Grant H. *An Insider's View of Mormon Origins.* Salt Lake City: Signature, 2002.
- Shipps, Jan. *Sojourner in the Promised Land.* Urbana: University of Illinois Press, 2001.
- Stegner, Wallace. *A Gathering of Zion: The Story of the Mormon Trail.* Lincoln: University of Nebraska Press, 1981.
- Swedin, Eric G. *Healing Souls: Psychotherapy in the Latter-day Saint Community.* Urbana: University of Illinois Press, 2003.
- Szunyog Emese és Haág Zalán István. „A mormonok.” *Szegedi Egyetem* 2000:4:10–11.
- Whalen, William J. *The Latter-day Saints in the Modern Day World.* New York: J. Day, 1964.
- Zakar Péter. „Jézus amerikai apostolai.” *Belvedere* 1996:5–6:87–92
- Zala Tamás. *Az aranyábrák népe.* Budapest: Gondolat, 1985.